

ELS PRINCIPIS DE LLENGUA PRÒPIA I LLENGÜES OFICIALS
EN L'ARTICULAT DE LA LLEI 1/1998, DE 7 DE GENER,
DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Lluís JOU I MIRABENT

Director general de Política Lingüística

I. INTRODUCCIÓ

L'aprovació pel Parlament de Catalunya, per majoria del vuitanta per cent dels seus diputats, de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística,* significa un pas important en el procés de recuperació de la llengua catalana, que hem entès com de normalització lingüística, i li dona més ambició.

Aquesta Llei, que substitueix la de normalització lingüística de 1983, és una important millora legislativa en matèria de política lingüística, que es manifesta com a mínim en tres aspectes bàsics:

a) Representa un pas endavant en la regulació de diversos camps de l'ús oficial del català (documents i registres públics, notariat, Administració de justícia, drets dels ciutadans) i consolida la política realitzada per la Generalitat a l'empara de la Llei de 1983 en matèria d'Administració i funció pública, ensenyament i mitjans de comunicació institucionals.

b) Regula la presència del català en alguns àmbits de la vida social fins ara orfes de tractament legislatiu, com són els mitjans de comunicació privats, determinades indústries culturals, el món socioeconòmic i la documentació en massa, tot establint un sistema de garanties de compliment que ha de facilitar-ne l'aplicació, i,

* *N. de l'E.*: Vegeu el text de la Llei a les pàgines 267-290 d'aquest número de REVISTA DE LLENGUA I DRET.

c) Estableix tot un catàleg d'actuacions que ha de realitzar el Govern per mitjà de polítiques de foment en els àmbits de la premsa escrita, la creació literària i científica, el llibre, la cinematografia, la música cantada, la informàtica, l'enginyeria lingüística, la publicitat i el món laboral o empresarial, entre d'altres.

II. ELS CONCEPTES JURÍDICS EN QUÈ ES FONAMENTA LA LLEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Des de l'òptica dels conceptes jurídics, la Llei de política lingüística parteix de la base de la distinció entre els de llengua pròpia i de llengües oficials. Recull, a més, els principis de normalització, entesa com a conjunt d'actuacions tendents a superar la desigualtat històrica entre català i castellà i a fomentar l'ús del català en tots els àmbits, de protecció de la llengua catalana enfront de la pressió de les grans llengües de relació internacional, i de respecte i protecció de l'aranès a la Vall d'Aran.

L'ordenació sistemàtica del capítol preliminar, que té la mateixa estructura de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (EAC), permet fer una lectura inicial d'aquests conceptes i principis bàsics, que són els que la Llei, a l'articulat, desenvolupa.

Així, l'article 2 desplega el punt 1 de l'article 3 de l'EAC tot traient conseqüències jurídiques del concepte de *llengua pròpia*, que s'aplica exclusivament al català.

L'article 3 desplega l'apartat 2 de l'article 3 de l'EAC tot aportant a la Llei catalana el concepte de *llengua oficial* formulat pel Tribunal Constitucional en les sentències de 26 de juny de 1986, però aplicant-lo amb igualtat al català i al castellà. Conseqüència directa de la declaració d'oficialitat són els drets lingüístics dels ciutadans que, amb caràcter general, es proclamen de manera explícita en l'article 4.

L'article 5 estableix els principis rectors de l'actuació de la Generalitat en matèria de política lingüística, que són els que, d'una banda, inspiren el procés de normalització lingüística previst a l'apartat 3 de l'article 3 de l'EAC i de protecció del català davant la pressió de qualsevol altra llengua i, d'altra banda, garanteixen l'aplicació pràctica dels dos preceptes anteriors.

Finalment, l'article 7 és una conseqüència directa del que preveu l'apartat 4 de l'article 3 de l'EAC en relació amb la protecció de l'aranès.

III. LA LLENGUA PRÒPIA

III.1. *La connotació col·lectiva*

L'article 2.1 de la Llei qualifica el català com a llengua pròpia de Catalunya i diu també que, com a tal llengua pròpia, singularitza Catalunya com a poble. Per tant, el català és reconegut com a llengua originària, tradicionalment i històricament arrelada al país.

El preàmbul aclareix aquesta idea quan declara que «la llengua catalana és un element fonamental de la formació i la personalitat nacional de Catalunya», «la veu original» amb la qual la comunitat lingüística catalana «ha fet al llarg dels segles una valuosa contribució a la cultura universal» i «el testimoni de fidelitat del poble català envers la seva terra i la seva cultura específica».

III.2. *El triple aspecte del concepte*

El concepte de llengua pròpia té, per tant, una connotació clarament col·lectiva amb tres aspectes ben definits que resulten enllaçats l'un amb l'altre: l'institucional, el territorial i el cultural. Institucions, territori i cultura són referents col·lectius que identifiquen el poble català. La llengua s'afegeix a aquests referents i s'hi relaciona i implica de manera inseparable.

El primer referent, és a dir, l'institucional porta implícit el territorial i el de promoció de la llengua i la cultura. És el més intens, però el menys extens. El referent territorial, del qual la regulació de la toponímia és un aspecte diferenciat, és menys intens, però s'aplica més enllà de les institucions pròpies del país i afecta també d'altres institucions i entitats quan actuen en el territori català. Finalment, l'aspecte de promoció és un mandat molt més general. El preàmbul de la Llei anuncia aquestes idees quan diu que «el concepte de llengua pròpia, aplicat a la catalana, obliga els poders públics i les institucions de Catalunya a protegir-la, usar-la de manera general i promoure'n l'ús públic a tots els nivells».

Des de l'òptica institucional, el català, com a llengua pròpia, és (article 2.2.a) la llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia.

Des de l'òptica territorial (article 2.2.b), el català és, a més de la llengua

de la toponímia (el lligam més profund entre llengua i territori), la llengua en la qual la societat tendeix a desenvolupar tota l'activitat i, per tant, la llengua que hauria de ser preferentment emprada per les altres institucions de Catalunya (l'Administració de l'Estat i la de justícia, les confessions religioses, els sindicats i partits polítics, el notariat i els registres, les institucions estrictament privades amb interès públic i d'altres) i també, en general, per les empreses i entitats que ofereixen serveis al públic en el territori de Catalunya.

Finalment, l'apartat 3 de l'article 2 fa derivar del concepte de llengua pròpia un mandat a les institucions per tal de promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús entre els ciutadans amb total independència del seu caràcter de llengua oficial. Aquest mandat va més enllà d'actuacions de foment per superar la desigualtat actual entre la situació de fet del castellà i el català, encara molt favorable al primer tant pel que fa al coneixement com pel que fa a l'ús, i estableix un principi de suport a la llengua pròpia precisament perquè és un dels «elements fonamentals de la personalitat nacional de Catalunya» que cal preservar.

Cal destacar que l'aspecte de promoció té dues facetes que el prèambul de la Llei esmenta quan enumera els factors que la fan necessària: la superació de la discriminació històrica del català a causa de la persecució política i les condicions en què es produïren els canvis demogràfics de l'època franquista (normalització), i el caràcter de llengua d'àmbit restringit de la catalana en un món en què la comunicació, la informació i les indústries culturals tendeixen a la mundialització (protecció).

Contrarestar la discriminació històrica i els dèficits demolingüístics és l'objectiu del procés de normalització. Un procés que tendeix a la igualtat dels ciutadans quant a drets i deures lingüístics i que es basa també en el principi de doble oficialitat. Contrarestar les dificultats que representa per al català la seva realitat de llengua d'àmbit restringit en un entorn de mundialització és l'objectiu d'una política més àmplia, fonamentada en el principi de llengua pròpia, que es proposa de compensar la desproporció demogràfica entre els parlants del català i els d'altres llengües internacionals veïnes, com són l'anglès, el castellà o el francès, així com el desavantatge econòmic que l'esmentada desproporció comporta.

IV. LES LLENGÜES OFICIALS

IV.1. *Conseqüències de l'oficialitat d'una llengua*

L'article 3.1 de la Llei de política lingüística reproduïx parcialment l'article 3.2 de l'Estatut d'autonomia i disposa que «El català és la llengua oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà». Hi ha, per tant, una situació d'igualtat jurídica de les dues llengües malgrat que el gir semàntic, manllevat de l'Estatut, en justifica l'oficialitat per motius diferents: la del català, pel fet de ser la llengua pròpia del país, i la del castellà, pel fet que Catalunya està integrada a l'Estat espanyol.

L'article 3.2 estableix que «El català i el castellà, com a llengües oficials, poden ésser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades. Els actes jurídics fets en qualsevol de les dues llengües oficials tenen, pel que fa a la llengua, plena validesa i eficàcia».

L'article 3 introdueix dues idees difícilment discriminables a la pràctica, però clarament diferenciades des d'un punt de vista conceptual: l'oficialitat i la doble oficialitat. Es fonamenta en la Sentència 82/1986, de 26 de juny de 1986, del Tribunal Constitucional, que va establir el doble aspecte del concepte d'oficialitat en considerar que «[...] és oficial una llengua [...], quan és reconeguda pels poders públics com a mitjà normal de comunicació en i entre ells i en la seva relació amb els subjectes passius, amb plena validesa i efectes jurídics [...]», i que «[...] en els territoris dotats d'un estatut de cooficialitat lingüística (és a dir, de doble oficialitat), l'ús pels particulars de qualsevol llengua oficial té efectivament plena validesa jurídica en les relacions que mantingui amb qualsevol poder públic radicat en el territori esmentat».

IV.2. *La doble oficialitat i els drets subjectius*

Com a conseqüència del règim de doble oficialitat lingüística, el català i el castellà queden igualats en l'àmbit territorial de Catalunya, de manera que les dues llengües tenen el mateix valor oficial i són els individus els qui escullen la llengua que utilitzen.

Quan aquest article diu que «El català i el castellà [...], poden ser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense discriminació», l'autèntic subjecte és el ciutadà. El concepte de llengua oficial és, doncs, individual i en resulta un dret subjectiu i personal. És per això que el concepte de doble oficialitat es com-

pleta, com diu el preàmbul de la Llei, amb el reconeixement explícit dels drets lingüístics dels ciutadans que fa l'article 4: el dret a conèixer les dues llengües, a expressar-s'hi oralment i per escrit en les relacions i actes públics i privats, a ésser atès en qualsevol de les dues i emprar-les lliurement en tots els àmbits.

IV.3. *La lliure elecció*

El dret d'elecció per part del ciutadà és, per tant, l'essencial en el règim de doble oficialitat establert per l'Estatut i desplegat per la Llei 1/1998, de 7 de gener. Per elegir, però, cal satisfer els drets previs de coneixement de les dues llengües oficials i «a ésser atesos en la que escullin en llurs relacions amb les administracions i, de manera gradual i progressiva, amb tots els agents socials que ofereixen serveis al públic» tal com diu el preàmbul de la Llei, cosa que comporta, amb modulacions diverses, l'establiment del deure de coneixement de les dues llengües per part d'aquells qui serveixen els ciutadans. La Llei de política lingüística té, entre els seus objectius, la garantia d'aquests drets bàsics.

V. L'ARTICULAT DE LA LLEI

L'articulat de la Llei concilia el dret individual d'elecció de llengua (llengua oficial) amb el dret col·lectiu de conservació i foment de la llengua pròpia. Algunes de les normes de la Llei s'inspiren preferentment en l'un o en l'altre principi, si bé sovint un mateix article conté aspectes de tots dos. Tot seguit farem el seguiment de l'articulat de la Llei per delimitar les normes que s'inspiren en l'un o en l'altre.

V.1. *Articles fonamentats preferentment en el principi de la llengua pròpia*

V.1.1. L'aspecte institucional i administratiu

Els articles 9 i 10, que estableixen l'ús normal del català per part de totes les administracions catalanes. Un ús normal que s'estableix a dos nivells. Per al treball intern i la comunicació entre òrgans de la mateixa administració o entre administracions, s'empra sempre el català. Per a comunicacions amb les persones residents a l'àmbit lingüístic català s'esta-

bleix l'ús de la llengua catalana «normalment» (per tant, de manera habitualment exclusiva), sens perjudici del dret dels ciutadans i ciutadanes a rebre les comunicacions i notificacions en castellà si ho demanen. El dret a rebre notificacions implica també el de demanar testimoniança traduïda a la llengua oficial sol·licitada de tot allò que els afecta.

Amb aquesta regulació es concilien els principis de llengua pròpia i de doble oficialitat, de manera que s'aconsegueix el doble objectiu d'ús general del català a les administracions pròpies i de respecte dels drets lingüístics dels ciutadans, que són, en definitiva, els qui elegeixen la llengua de relació amb l'Administració. La Llei exclou, per tant, el doble text sistemàtic a les administracions catalanes, però hi garanteix al castellà un ample espai d'ús en la documentació i manifestacions que hi aporten o hi fan els ciutadans de Catalunya i de fora, en les notificacions realitzades als ciutadans residents a l'àmbit lingüístic català que ho sol·licitin i a tots els residents fora d'aquest àmbit i, encara, en les notificacions i relacions de les administracions catalanes amb els poders públics que tenen la seu fora de l'esmentat àmbit lingüístic.

Els articles 9 i 10 segueixen el que establí l'article 5 de la Llei de 1983 en la forma en què el Govern de la Generalitat l'ha anat aplicant especialment des de l'aprovació del Decret 107/1087, de 13 de març, de regulació de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i de manera similar a com ho han fet els ajuntaments catalans, tant si han aprovat reglaments d'ús del català com si no ho han fet.

La Llei de 1998 fa aplicable el mateix principi a altres institucions públiques ordinàriament enteses com a administracions, com són, a més de les universitats, els col·legis professionals, les cambres de comerç, les acadèmies i altres de similars.

L'article 14.3, final, que en el supòsit de manca d'elecció de la llengua del document públic per part del ciutadà fa, supletòriament o per defecte, l'opció per la catalana. D'aquesta manera, els notaris, que han de preguntar sempre explícitament al ciutadà en quina llengua vol que sigui redactat el document que li interessa, han de redactar-lo en català si per qualsevol motiu el ciutadà no tria.

Els articles 20, 21.1 i 24, que estableixen que el català és la llengua de l'ensenyament en tots els nivells i les modalitats i s'ha d'utilitzar normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge, tot garantint, a més, la capacitat i disponibilitat lingüística del professorat. Aquests articles, cohe-

rents amb l'enunciat de l'article 2.2.a, garanteixen que tot el sistema educatiu funcioni normalment en català.

La Llei de política lingüística segueix el que deien els articles 14, 15, 18 i 20 de la Llei de 1983 i és coherent amb el que va establir el Tribunal Constitucional en la Sentència 337/1994, de 23 de desembre, i també en les sentències 185/1989, de 27 de novembre, i 19/1990, de 12 de febrer. Així, ha incorporat allò que preveien els decrets de desplegament de la Llei de normalització lingüística, en especial l'article 3 del Decret 75/1992, de 9 de març, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a Catalunya.

Els articles 25 i el 27.1, segons els quals, en els mitjans de radiodifusió i televisió gestionats per la Generalitat i les corporacions locals, així com en els seus mitjans de comunicació escrits i en les publicacions periòdiques que editen, la llengua normalment emprada ha d'ésser la catalana. Amb aquesta normativa es garanteix que les emissores públiques de radiodifusió i televisió de la Generalitat continuïn emetent habitualment en exclusiva en català tal com fan des del 1983.

La Llei manté el criteri de l'article 20 de la de normalització lingüística, recollit per la Llei 10/1983, de 30 de maig, de creació de l'ens públic de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, i l'estén a les emissores que depenen de les corporacions locals.

L'article 30, que estableix l'ús normal del català en totes les activitats, internes i externes, de les empreses públiques de les administracions catalanes i dels concessionaris de llurs serveis quan gestionen o exploten el servei concedit. Aquest article és coincident amb l'article 9, del qual fa una aplicació concreta i estableix que, en les notificacions i comunicacions, incloses les factures i altres documents de tràfic, adreçades a persones residents en l'àmbit lingüístic català, s'ha d'emprar normalment el català. D'acord amb el principi de doble oficialitat, es respecta el dret del ciutadà a sol·licitar-les en castellà o, si és el cas, en català. El Dictamen 201 del Consell Consultiu va suggerir que es reforçés el dret d'elecció en relació amb les dues llengües oficials, cosa que el Parlament va acceptar introduint el darrer incís de l'apartat segon.

L'article 35.1, segons el qual la publicitat institucional de la Generalitat i de les administracions locals i llurs empreses públiques o concessionàries ha de ser normalment en català.

V.1.2. L'aspecte territorial

L'article 18, que estableix com a única forma oficial dels topònims catalans la catalana, llevat dels de la Vall d'Aran, que la tenen aranese. La Llei exclou l'ús de tota toponímia altra que la catalana. A més, exigeix que s'escrigui d'acord amb la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. La referència a la «forma oficial» no limita l'aplicació de la Llei a aquells topònims que requereixen una sanció oficial (denominació de municipis i comarques, de nuclis de població o de vies de comunicació). Ben al contrari, la voluntat del legislador és la de preservar la forma tradicional catalana de tots els accidents geogràfics i noms de lloc. La normativa sobre topònims s'estén també a la retolació i la Llei exclou, doncs, de manera expressa, la retolació bilingüe d'avingudes, carrers i places.

L'article 17.6, que estableix que els formularis i altres impresos que estiguin a disposició del públic a les oficines dels registres (situats a Catalunya) han d'ésser redactats, almenys, en català.

L'article 31, segons el qual les empreses i entitats públiques o privades que ofereixen serveis públics, com ara les de transports, de subministraments, de comunicacions i d'altres, han d'emprar, almenys, el català en la retolació i en les comunicacions megafòniques. Igualment, les comunicacions i notificacions escrites adreçades a persones residents a Catalunya per aquestes empreses i entitats s'han de fer almenys en català, sens perjudici del dret dels ciutadans i ciutadanes a rebre-les en castellà si ho demanen.

Amb aquest article es pretén garantir la presència de la llengua catalana en tota l'activitat de servei públic que es presta a Catalunya i en la seva repercussió sobre els ciutadans: la comunicació externa. La Llei preveu que en el territori de Catalunya els serveis s'ofereixin almenys en català i que les comunicacions i notificacions es facin, per defecte, en català. El principi de doble oficialitat modula aquesta normativa i garanteix als ciutadans el dret a demanar les notificacions en castellà. En cas que l'empresa o entitat opti per comunicacions bilingües, el ciutadà té dret, també, a demanar-les exclusivament en català o en castellà.

És convenient distingir la regulació d'aquest article de la que fa l'article 30 per a les empreses públiques i les concessionàries. Aquest darrer es fonamenta en l'aspecte institucional de la llengua pròpia i afecta els usos lingüístics interns i externs tot establint l'ús «normal», és a dir, habitualment exclusiu del català. L'article 31, en canvi, es fonamenta en l'aspecte territo-

ria de la llengua pròpia i afecta només els usos i les comunicacions externes per a les quals estableix l'ús com a mínim del català.

Els articles 32.3 i 36.4, quan estableixen que la senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix dels establiments oberts al públic o de l'interior dels centres de treball han de figurar almenys en català igual que les ofertes de serveis d'establiments oberts al públic. Amb aquesta normativa, el legislador tendeix a assegurar que la llengua catalana tingui en el territori de Catalunya una presència estàtica predominant, mai no inferior a cap altra llengua, sigui o no sigui oficial. Cal remarcar que si en la regulació de la toponímia i de la seva senyalització s'exclou l'ús de qualsevol altra llengua, en la regulació de la senyalització comercial, la llei es limita a garantir la presència de la llengua catalana.

L'article 32, per suggeriment del Dictamen 201 del Consell Consultiu, exclou de manera expressa de la necessitat de l'ús del català els rètols comercials entesos com a element de propietat industrial. L'exclusió afecta, per tant, el nom comercial. Per exemple, El Corte Inglés, Cárnicas González o Casa Pepe no necessiten versió catalana. La necessiten, en canvi, «grans magatzems», «xarcuteria i carnisseria» o «restaurant» i «esmorzars i berenars».

L'article 34.2, segons el qual les dades obligatòries i altres informacions addicionals de l'etiquetatge dels productes catalans que gaudeixen de la denominació d'origen o de qualitat (és a dir, aquells que, produïts a Catalunya, usen el referent territorial per obtenir determinats avantatges de comercialització) han de constar com a mínim en català.

La norma limita l'exigència de l'ús del català en l'etiquetatge d'aquests productes quan es distribueixen en l'àmbit territorial de Catalunya, però, en canvi, és extensiva a tots els productes catalans amb denominació d'origen, encara que aquesta no sigui catalana, com és el cas del cava. En l'etiquetatge dels caves catalans ha de figurar la llengua catalana (cosa que no exclou la presència d'altres llengües) per a les unitats distribuïdes a Catalunya, però no en les distribuïdes fora.

V.1.3. L'aspecte de foment i promoció de la llengua

Es fonamenten en l'aspecte de promoció del principi de llengua pròpia gairebé la totalitat dels preceptes dels capítols III, IV, V i VI i de les disposi-

cions addicionals, fins i tot els que ja han estat esmentats. En destaquen, però, els següents.

Els articles 22 i 23, en matèria d'ensenyament universitari, formació permanent i ensenyaments de règim especial. Aquestes normes estableixen mandats de foment de la docència universitària en català i de foment de l'ensenyament del català.

Els articles 26 a 29, que estableixen mesures de foment en matèria de mitjans de comunicació, indústries culturals, enginyeria lingüística o informàtica i xarxes telemàtiques.

Cal distingir en la Llei dos sistemes de foment. El que implica mesures actives per part dels poders públics, com són la promoció, la subvenció, la planificació i d'altres, i les que s'articulen generant obligacions d'actuació per part de determinats agents socials, com són les que estableixen mínims d'ús del català en mitjans de comunicació o en la distribució i exhibició de productes cinematogràfics.

Corresponen al primer grup les mesures de foment i subvenció de la premsa escrita, nacional, comarcal i local, a què fan referència els articles 27.2 i 27.3 i el mandat d'afavorir, estimular i fomentar la creació literària i científica en català i la traducció al català d'obres escrites en altres idiomes, l'edició i distribució de llibres, la producció cinematogràfica i el doblatge i la subtitulació, la producció d'enregistraments sonors i de material audiovisual, la producció i representació de les arts de l'espectacle, la creació i representació de música cantada, els materials en català per a invidents, els sistemes de reconeixement de veu i traducció automàtica, els programaris informàtics, els jocs d'ordinador i les obres multimèdia que contenen els articles 28.1 i 29.

Corresponen al segon grup les mesures que preveu l'article 26, en relació amb la programació audiovisual distribuïda per cable, la televisió local i els mitjans de radiodifusió de concessió atorgada per la Generalitat, és a dir, les emissores de freqüència modulada, així com en relació amb la programació de música cantada. També estableix obligacions d'actuació l'article 28.3 quan faculta el Govern a establir per reglament quotes lingüístiques de pantalla i de distribució per als productes cinematogràfics que es distribueixin o s'exhibeixin doblats o subtitulats en una llengua diferent de l'original. Aquests articles imposen quotes lingüístiques, si bé les que es preveuen en els articles 26.1 i 26.5 són també de contingut.

Els articles 35.2, 36.1, 36.2, 36.3 i 37, que estableixen mandats genèrics d'estímul i foment del català a la publicitat, les activitats professionals i laborals i, en general, en totes les activitats mercantils, publicitàries, culturals, associatives, lúdiques i de qualsevol altra mena, i promouen l'ensenyament del català als adults.

V.2. *Articles fonamentals preferentment en el principi de doble oficialitat*

V.2.1. *Sobre la lliure elecció*

Els articles 9, 10, 30.2 i 31, quan declaren el dret dels ciutadans a presentar documentació, fer manifestacions i demanar notificacions en castellà i traduccions d'allò que els afecta, a les administracions catalanes o les empreses que en depenen, així com a les empreses de servei públic.

Tal com exposàvem abans, l'aplicació del principi de llengua pròpia a les administracions catalanes i les empreses que en depenen, que comporta que el català hi sigui la llengua de treball normalment emprada, es concilia perfectament amb el dret d'elecció de llengua oficial per part del ciutadà amb el reconeixement clar i explícit que en fan els articles esmentats.

Els articles 12, 13 i 17, que proclamen el dret dels ciutadans a ser atesos i a adreçar-se oralment i per escrit a l'Administració de l'Estat a Catalunya, l'Administració de justícia i els registres públics sense que mai no se'ls pugui exigir cap traducció. La regulació legal proclama també que són vàlides les actuacions administratives i judicials fetes a Catalunya pels òrgans i ens de l'Administració de l'Estat i de la de justícia, així com els assentaments en els registres públics, sense necessitat de traducció.

En els articles 9 i 10, la Llei regula l'ús de la llengua en l'àmbit intern de les administracions catalanes i l'ús de la llengua per part dels ciutadans. En aquests articles, que regulen els usos lingüístics en àmbits exclosos de la competència material de la Generalitat, la Llei es limita a establir el contingut de l'oficialitat de la llengua.

Els articles 14, 15, 16 i 17, que proclamen la validesa de tots els documents públics i privats redactats en qualsevol de les dues llengües oficials i, per tant, pel que fa a la llengua, dels actes jurídics que s'hi preveuen. Aquests articles contenen algunes especialitats pel que fa a la regulació del dret d'elecció de llengua.

A diferència del que succeeix en els casos previstos en els articles anteriors, en què davant del ciutadà amb dret d'elecció hi ha una Administra-

ció que no pot elegir i ha d'estar disponible per atendre'l, en l'àmbit que regulen els articles 14 a 17 no es dona la relació ciutadà-Administració o ciutadà-funcionari i, per tant, desapareix la idea de disponibilitat. S'hi contraposen, doncs, dos o més drets individuals d'elecció.

L'article 14 reforça el dret d'elecció del ciutadà i estableix que, abans de la redacció del document, el notari, que malgrat redactar i autoritzar el document no té dret d'elecció de llengua, ha de preguntar al ciutadà quina llengua tria. Si no hi ha acord quant a la llengua, el document s'ha de redactar en les dues llengües oficials. Malgrat el silenci de la Llei, la redacció en ambdues llengües oficials serà també la solució per a tots els documents privats quan no hi hagi acord entre les parts.

A l'article 15 també s'estableix una especialitat en relació amb el dret d'elecció que afecta, d'una banda, els contractes d'adhesió, normats o amb clàusules tipus, en els quals l'elecció correspon al consumidor i els contractes han d'estar a disposició immediata dels clients en exemplars separats (apartat 3) i, d'altra banda, als xecs, pagarés i altres documents similars, que s'han d'oferir als clients si més no en català (apartat 5). Amb aquesta norma es pretén garantir el dret d'elecció del ciutadà-consumidor per tal d'evitar que sigui l'empresa la que triï la llengua per ell.

Cal fer un comentari a l'obligació que la Llei imposa a les companyies financeres, asseguradores i subministradores i, en general, a totes les que presten serveis sobre la base de contractes en massa o amb clàusules tipus, de tenir els documents en exemplars separats. La previsió legal pretén evitar la proliferació del doble text que hauria desvirtuat el principi, reconegut pel Tribunal Constitucional, que cada llengua és oficial per ella mateixa, sense necessitat de traducció ni de textos dobles, en què es fonamenta la doble oficialitat. El doble text comporta sempre la prevalença, ni que sigui a efectes interpretatius, d'una de les versions. La Llei, en proscriure el doble text generalitzat, evita el problema de la prevalença d'un text i, en definitiva, d'una llengua sobre una altra. El tractament dels xecs i les llibretes d'estalvi en un apartat separat possibilita, en canvi, la redacció bilingüe dels talonaris per tal de facilitar el tràfic jurídic, en atenció al fet que el ciutadà pot elegir la llengua en què omple el xec.

L'article 16 disposa que els convenis col·lectius, si no hi ha acord quant a la llengua, es redacten en les dues, en exemplars separats.

Finalment, l'article 17 estableix un sistema d'elecció peculiar, que està en relació amb el document, atès que l'assentament registral es fa directament en la llengua en què és redactat el document o, si aquest és bilingüe, en la que elegeix la persona que el presenta al Registre. En aquest punt és

bo de recordar que la Llei de política lingüística supera la contradicció de l'article 11 de la de normalització, que exclou els registres de dependència estatal de l'ús del català. Contradicció que el mateix Tribunal Constitucional havia posat en evidència en la Sentència de 24 d'abril de 1997.

El dret d'elecció del qui sollicita l'assentament en una llengua oficial no disminueix el dret d'elecció del qui consulta el Registre, atès que el mateix article 17.3 ordena que les certificacions es lliurin en la llengua en què aquesta se sollicita. En aquest sentit, és bo de recordar que actualment l'accés directe dels ciutadans als llibres del Registre és excepcional i la forma ordinària de publicitat formal és la certificació o la nota simple. D'altra banda, l'article 17.4 garanteix que les oficines del Registre han de garantir que es pugui fer amb immediatesa i fiabilitat, oralment i per escrit, la interpretació i la traducció a la llengua oficial sollicitada de qualsevol assentament.

Els articles 11, 13.5, 14.5, 17.4 i 24, que estableixen la capacitat i disponibilitat (o habilitació) lingüística del personal al servei de les administracions, les corporacions i les institucions públiques de Catalunya, del personal de l'Administració de justícia que depèn de la Generalitat, del que presta servei a les notaries i els registres i del professorat.

La Llei 1/1998 fa de la capacitat del personal al servei de les administracions catalanes una de les mesures bàsiques de política lingüística. Això permet, en aquestes administracions, fer del català la llengua habitual de treball, garanteix la disponibilitat dels funcionaris i, per tant, el dret d'elecció de llengua dels ciutadans i, finalment, és una via d'extensió del coneixement del català per part de tots els treballadors públics. Per això, a més d'estendre la necessitat d'acreditació del català a tot el personal subjecte a la legislació de la funció pública de la Generalitat, la Llei fa determinades previsions en relació amb el personal dels col·legis professionals i altres corporacions i, sobretot, en relació amb el personal que treballa a notaries, registres i jutjats.

L'article 32.1, que declara que tots els establiments dedicats a la venda de productes o a la prestació de serveis han d'estar en condicions d'atendre els consumidors quan s'expressin en qualsevol de les llengües oficials, és a dir, que no s'hi pot al·legar el desconeixement de cap. Aquesta norma és, com les anteriors, una norma de respecte al dret d'elecció del ciutadà, que ha de poder expressar-se en la llengua que escull en tots els àmbits de la vida social en el territori català.

L'article 32.1 és reproducció del que disposa l'article 27 de la Llei 3/1993, de 5 de març, de l'Estatut del consumidor.

L'article 34.3, que obliga el Govern de la Generalitat a regular per reglament la informació a consumidors i usuaris i l'etiquetatge per tal de garantir-hi la presència progressiva del català. En aquest punt, la Llei té en compte no només el dret d'elecció del ciutadà, de manera equivalent a l'article 15, sinó també l'aspecte de promoció o defensa del català davant de les grans llengües de relació internacional.

V.2.2. Sobre el dret de coneixement

L'article 21 (especialment els punts 3, 4 i 7), que garanteix que, a través del sistema educatiu, els infants i els joves al final de l'educació obligatòria han de poder utilitzar normalment i correctament (és a dir, amb fluïdesa i correcció) les dues llengües oficials i perfeccionar-ne el coneixement i l'ús a l'educació postobligatòria d'acord amb el bagatge instrumental i cultural propi d'aquesta darrera.

L'apartat 6 de l'article 21, quan estableix el requisit d'acreditació del coneixement de les dues llengües oficials per obtenir el títol de graduat en educació secundària, és probablement la clau de volta del model lingüístic de la doble oficialitat. D'una banda, garanteix a tots els ciutadans el coneixement de les dues llengües i, d'altra banda, garanteix a tots els ciutadans el seu dret d'elecció entre les dues sense subordinació.

Els articles 23 i 38, que estableixen un mandat ben clar d'ensenyament dels dos idiomes en la formació permanent d'adults i els centres de règim especial i de foment específic del coneixement del català allà on la situació sociolingüística ho exigeixi.

VI. L'OPCIÓ LEGISLATIVA

L'anàlisi de l'aplicació dels principis de llengua pròpia i de llengües oficials en l'articulat de la Llei 1/1998, de 7 de gener, i la distinció entre les conseqüències institucionals, territorials i de promoció del de llengua pròpia, permet relacionar cada article de la Llei amb l'enunciat general dels articles 2 i 3. D'aquesta manera, els esmentats principis no només fonamenten la Llei, sinó que donen coherència interna a la seva regulació i a la seva sistemàtica.

Així, l'article 2.2.a, que estableix que el català és «La llengua de totes les institucions de Catalunya, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia», justifica l'opció dels articles 9, 25, 20

i 18, respectivament, per establir la utilització del català normalment, és a dir, habitualment en exclusiva, sense excloure, però, l'ús del castellà.

En els altres casos que resulten de l'article 2.2, l'articulat de la Llei fa l'opció d'establir l'ús d'almenys el català per garantir-ne la presència en determinades activitats que es realitzen en l'àmbit territorial de Catalunya.

Fora d'aquests supòsits, la Llei estableix mesures de foment adequades a cada sector per afavorir i estimular la presència del català en tots els àmbits i opta per l'un o l'altre sistema de foment en atenció al dèficit d'ús del català o les tendències socials observades.

Així, doncs, la Llei fa un intent per aclarir els conceptes jurídics que presideixen i emmarquen la regulació dels usos lingüístics i la política de la Generalitat en aquesta matèria. Són els conceptes que s'enuncien en l'Estatut d'autonomia que la Llei de 1983, elaborada en un moment en què el dret lingüístic era una matèria poc estudiada a Catalunya, només sobreentén.

La Llei és, finalment, un missatge de la voluntat política de la Generalitat de continuar impulsant el procés de recuperació i presència del català en tots els àmbits i segments de la vida social i un compromís de les institucions catalanes amb la llengua del país.

Abril de 1998